



РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: СУЧАСНІ ТА ІСТОРИЧНІ КОНТЕКСТИ, КОМПАРАТИВНІ РЕТРОСПЕКЦІЇ, ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ

<https://doi.org/10.15407/uhj2024.02.024>
УДК [343.4(470+571:(477)):327.8(430)]

Володимир ГІНДА

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
відділ військово-історичних досліджень,
Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)
ginda@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8373-148X>

РОСІЙСЬКИЙ КІДНЕПІНГ В УКРАЇНІ: ВИДИ ТА МОТИВИ

Мета — спираючись на міжнародне гуманітарне право та наявну джерельну базу, показати природу російського кіднепінгу під час війни Росії проти України, виокремити його види та мотиви проведення на тимчасово окупованих територіях нашої країни. Методологія ґрунтується на принципах історизму й системності. Використано історико-порівняльний, аналітичний, логічний, джерелознавчий методи, завдяки чому вдалося підібрати необхідний матеріал, уперше вирізнити із загальної проблеми викрадення росіянами українських дітей кілька видів кіднепінгу. **Наукова новизна.** Визначаються види кіднепінгу, які застосовують рашисти. Висвітлено мотиви його проведення російським політикумом, збройними силами, цивільними й родичами. **Висновки.** З'ясовано, що російській кіднепінг у сучасній війні варто розділяти на чотири види: державний, військовий, цивільний, родинний. Кожен із них має свої особливості та мотиви. Державний здійснюється в інтересах Кремля; військовий — задля досягнення російськими збройними силами певних успіхів на окремих територіях, для шантажу, залякування батьків і місцевого населення та фінансового збагачення; цивільний — в інтересах окремих людей, які, викрадаючи українських дітей і переміщуючи їх на територію РФ, сподіваються отримати матеріально-побутові зиски, оформивши опікунство чи всиновлення; родинний — із політичних мотивів одного з членів сім'ї.

Ключові слова: *війна Росії проти України, неповнолітні, кіднепінг, викрадення, евакуація, примусове переміщення, геноцид, пропаганда, ідентичність.*

Цитування: Гінда В. Російський кіднепінг в Україні: види та мотиви. *Український історичний журнал*. 2024. № 2 (575). С. 24—38. <https://doi.org/10.15407/uhj2024.02.024>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

У грудні 2005 р. Верховна Рада України ухвалила закон «Про соціальний статус дітей війни» — він стосувався літніх людей, які відчули на собі всі тяготи німецько-радянської війни. На той момент ніхто навіть у найстрашнішому сні не уявляв, що з часом подібне визначення стосуватиметься наших власних дітей, що вони робитимуть уроки чи гратимуться в укриттях, що житимуть від одного ракетного удару до іншого, що ворог викрадатиме їх зі власних домівок, розлучаючи з батьками... Нині це — страшна реальність війни Росії проти України, в якій нам доводиться жити, а історикам — ще й писати про неї. Вже зараз можна стверджувати, що після перемоги тема російського кіднепінгу на тимчасово окупованих територіях, з яким Україна бореться спільно зі світовою спільнотою, стане однією з найбільш обговорюваних у науковому середовищі. Але тоді досліджувати її буде набагато легше, ніж нині, адже ми матимемо у своєму розпорядженні інтерв'ю з постраждалими, оцінку дій Росії міжнародними організаціями, а найголовніше — знатимемо, як це питання вирішиться. Нині ж можемо лише окреслити певні моменти російського кіднепінгу в історичній ретроспективі та виокремити його види.

У вітчизняній історіографії відсутні наукові дослідження цієї проблеми, тож у статті використовуватимемо матеріали міжнародних і вітчизняних організацій, які присвячені питанням примусового переміщення населення, зокрема дітей. Так, в аналітичному звіті Центру прав людини «Zміна», присвяченому депортації громадян України з території ведення активних бойових дій чи тимчасово окупованої території України в Росію та Білорусь (охоплює період від 24 жовтня 2022 до 1 жовтня 2023 рр.), насильне переміщення визначається як широкомасштабна та систематична практика РФ. Автори документа зосереджують увагу й на правовій кваліфікації дій Кремля [1]. Питання перевиховання в «таборах відпочинку» розкрито у звіті лабораторії гуманітарних досліджень Єльської школи громадського здоров'я [2]. В аналітичному дослідженні Центру протидії дезінформації висвітлено ворожі інформкампанії, які виправдовують викрадення українських дітей і дискредитують нашу країну та ЗС України [3].

У статті також використано публікації аналітичних центрів, ЗМІ, дані органів державної влади, які можуть бути офіційним джерелом для вивчення війни Росії проти України. Залучені журналістські матеріали, інтерв'ю урядовців, правознавців і соціологів допомогли розкрити причини проблеми, її інтерпретації міжнародними організаціями, шляхи вирішення. Своєю чергою офіційні джерела (МВС, СБУ, Генштаб ЗС України, МЗС, РНБО) і телеграм-канали урядових відомств, обласних військових адміністрацій та їх керівників, які представлені в мережі Інтернет і засвідчують українську позицію, дозволили оперувати життєвими прикладами й історіями ганебних учинків російських військовиків і бойовиків на тимчасово окупованих територіях.

Аби уникнути плутанини в дефініціях «депортовані», «насильно переміщені», «евакуйовані», автор переважно вживає визначення «викрадені діти», воно є загальнопоширеним в українському суспільстві.

Викрадення дітей — злочин РФ, який на початку вторгнення за щоденними обстрілами українських міст часто залишався непоміченим, але з часом, коли його

масштаби набули загрозливих форм, українська влада та світ забили на сполох. У результаті за підозрою в незаконному примусовому переміщенні українських дітей Міжнародний кримінальний суд у Гаазі 17 березня 2023 р. видав міжнародні ордери на арешт президента РФ В. Путіна та вповноваженої з прав дитини РФ М. Львової-Белової [4]. У своєму рішенні МКС спирався на порушення Кремлем правил ведення війни й низки міжнародних конвенцій, адже міжнародне гуманітарне право передбачає захист прав дітей в умовах воєнних конфліктів як найбільш вразливої групи. Так, ст. 50 Конвенції про захист цивільного населення під час війни забороняє державі-окупанту «за будь-яких обставин змінювати їх громадянський статус» [5]. Своєю чергою ст. 78 Додаткового протоколу I того ж документа чітко визначає, як мають діяти держави-супротивники: «Жодна сторона, що перебуває в конфлікті, не вживає заходів щодо евакуації дітей, крім як своїх власних громадян в іноземну державу, за винятком випадків, коли йдеться про тимчасову евакуацію, необхідну з невідкладних причин, пов'язану зі станом здоров'я чи лікуванням дітей або, якщо вони не перебувають на окупованій території, з їх безпекою. В разі, коли можуть бути знайдені батьки чи законні опікуни, вимагається їх письмова згода на таку евакуацію. Якщо такі особи не можуть бути знайдені, вимагається письмова згода на евакуацію від осіб, які за законом або звичаєм несуть головну відповідальність за опіку над дітьми. Будь-яка така евакуація проводиться під спостереженням держави-покровительки за погодженням із зацікавленими сторонами, тобто стороною, що здійснює евакуацію, стороною, що приймає дітей, і будь-якими сторонами, громадяни яких евакуюються» [6]. Відповідна евакуація має бути тимчасовою, а держава, яка її проводить, зобов'язується в майбутньому зробити все, аби діти повернулися в родини. Але Росія повністю ігнорує зазначену конвенцію, а свої дії пояснює нібито «рятуванням» дітей від воєнних жахів, «небажанням» української сторони займатися цим та ін. У процесі повернення дітей Кремль не йде на контакти з українською владою, заявляючи, що готовий співпрацювати лише з батьками.

Перші прецеденти викрадення дітей росіянами фіксувалися ще 2014 р., коли було захоплено Кримський півострів. Тоді в так званих «потягах надії» до Росії вивезли сотні дітей [7]. Із початком відкритого вторгнення явище набуло масового характеру. Росіяни насильно переміщують на власну територію дітей-сиріт, дітей без батьківського піклування, дітей-інвалідів, котрі на момент окупації перебували у спеціалізованих дитячих закладах та не були евакуйовані українською стороною. Лише на початку травня 2022 р. з інтернатів і дитячих будинків окупованих територій Донецької й Луганської обл. Росія викрала понад 2 тис. таких дітей [1, С. 16]. Окрім цього під різними приводами викрадаються діти, які мають сім'ї. Найбільш поширений метод — поїздка «на відпочинок» до дитячого табору (у ЗМІ часто використовується назва «табори перевиховання», адже у цих закладах вихователі відкрито пропагують російську ідеологію). Найбільше на Херсонщині, Харківщині, Запоріжжі. Багато батьків досі не зуміли повернути звідти своїх дітей. Точних даних про кількість викрадених Росією не існує. Україна визнає, що росіяни примусово перемістили на власну територію 19 546 дітей.

Ці дані вказано на порталі розшуку «Діти війни» (єдиний в нашій країні інтернет-ресурс, де збирається вся інформація про зниклих дітей; створений Міністерством реінтеграції спільно з Національним інформаційним бюро) [8], вони мають постійну динаміку збільшення. Урядовці, спираючись на статистику населення окупованих регіонів, зауважують, що потенційно рашисти могли викрасти від 150 до 300 тис. дітей [9—10]. Москва заявляє, що «врятувала» 738 тис. [11].

Міжнародна та вітчизняна спільноти, обговорюючи проблему викрадення Росією українських дітей, подає її у ЗМІ з орієнтиром переважно на людську психоемоційність. Водночас акцентується увага на порушенні Кремлем міжнародного права, намаганні знищити українську ідентичність дітей, геноциді тощо. Але ці елементи є мотивами російського державного кіднепінгу, які часто випливають із геополітики РФ щодо пострадянських країн. Саме на ньому зосереджена практично вся увага світу й України, адже кіднепінг має прямий зв'язок із керівництвом Росії й дає підстави для звинувачення у воєнних злочинах. Утім за державним кіднепінгом часто залишаються менш помітними ще три його види — військовий, цивільний, родинний. Про них інколи розповідають ЗМІ, українські військові або урядовці, але суспільством вони сприймаються як викрадення Росією дітей, що не зовсім вірно. Отож спробуємо розібратися у відмінностях.

Російський державний кіднепінг — це викрадення та насильницьке переміщення українських дітей із території України до Росії, санкціоноване політичним керівництвом держави-агресорки. У цьому випадку діти використовуються нею на власній території в інтересах державної політики. У своїй суті державний кіднепінг має кілька мотивів.

Геноцид українського народу. Нині у світовому співтоваристві, зокрема серед правознавців, точиться дискусія щодо кваліфікації дій російських окупантів в Україні як геноциду. Торкаючись теми дітей, спеціалісти наголошують, що їх викрадення, відмова повертати, ідеологічна обробка, усиновлення є навмисними та послідовними діями, спрямованими на розрив зв'язків дітей з етнічною Батьківщиною, «стиранням» українського минулого і знищенням ідентичності, що можна кваліфікувати як свідоме бажання зруйнувати українську національну групу [12].

Тут варто звернутися до Конвенції про запобігання злочину геноциду й покарання за нього від 9 грудня 1948 р., де у ст. II вказано, що під геноцидом розуміються дії, вчинені з наміром знищити, цілком або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову, релігійну групу. До таких дій належить і насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу [13]. За певних умов викрадення може мати ознаки геноциду. Кваліфікувати його можна у випадку наявності спрямованого умислу винної особи. Заклики знищити українців як націю, що неодноразово лунають у російських ЗМІ з вуст політиків, політологів, пропагандистів, засвідчують це. «Примусове переміщення українських дітей Росією відбувається на жахливому тлі систематичних, організованих і масштабних злочинів Росії, спрямованих проти українців через те, що вони ідентифікують себе як окремо виражену групу. І ці злочини, за підтримки російського уряду, супроводжуються офіційними заявами та публічною риторикою, в яких дегуманізують українців, заперечують їх

право на існування та ідентифікацію себе як українців, а також закликають до знищення українського народу», — підкреслює правознавець Ю. Пархоменко [14].

Процес усиновлення росіянами українських дітей заступниця керівника аналітичного департаменту Української Гельсінської спілки з прав людини А. Філіпішина теж порівнює з геноцидом. Вона вважає, що надаючи українській дитині за спрощеною процедурою російське громадянство¹ та всиновлюючи її, часто зі зміною імені, прізвища, по батькові, дати й місця народження, а головне — національності, росіяни знищують юридичну належність неповнолітнього до української нації. І в такий спосіб відбувається геноцид [15].

Ідеологія. Деякі експерти переконані, що пройшовши належну ідеологічну обробку в «таборах відпочинку» чи у воєнізованих організаціях, викрадені діти стануть «зразковими» носіями ідеології «російського світу», тож згодом їх використовуватимуть як управлінців, представників силових відомств або пропагандистів російського режиму на тимчасово окупованих територіях України або просто як солдатів у війні [16].

Пропаганда. Згідно з інформацією Центру протидії дезінформації при РНБО України, росіяни активно використовують вивезених дітей для пропаганди та продукування фейків, розрахованих у першу чергу на «внутрішнього споживача» (найбільш поширені: «український режим, наслідуючи Третій Райх, відправляє дітей воювати», «діти від початку спецоперації працювали шпигунами на користь України» [17], «ЗСУ використовують українських дітей Донбасу як живий щит» [3, С. 17] та ін.). Масово створюються та поширюються «інтерв'ю» з викраденими дітьми, котрі нібито й були тими самими «шпигунами» чи «воювали» в українській армії. «Російське суспільство дивиться на те, як “українці-фашисти” готові вбити власних дітей або відмовитися від них. Недарма ж так часто розповідають історії про Маріуполь і тих, хто “8 лет бомбил Донбасс”. Вони працюють на внутрішню пропаганду й до певної міри на деяку частину західного суспільства, яке все ще шукає аргументи для підтримки Росії», — наголошує політолог В. Молчанов [18]. Ці пропагандистські заходи, на думку аналітиків РНБО України, мають чітку мету — дискредитувати військову та політичну систему нашої країни, створити негативне уявлення про неї серед російського населення й міжнародної спільноти [3, С. 17].

¹ Для її пришвидшення було навіть змінено законодавство, яке не передбачало усиновлення дітей — негромадян Росії (указ президента РФ від 25 травня 2022 р. «Про внесення змін до указу президента Російської Федерації від 24 квітня 2019 р. № 183 “Про визначення з гуманітарною метою категорій осіб, що мають право звернутися із заявами про прийом у громадянство Російської Федерації у спрощеному порядку”»); указ президента РФ від 4 січня 2024 р. «Про визначення окремих категорій іноземних громадян та осіб без громадянства, що мають право звернутися із заявою про прийняття у громадянство Російської Федерації»). Так, указ від 4 січня 2024 р. передбачає, що українські діти-сироти та діти без батьківського піклування можуть отримати російське громадянство за особистим рішенням В. Путіна без урахування всіх або окремих вимог федерального законодавства. А заяву на отримання громадянства можуть подати керівники російських організацій, в яких примусово перебувають українські діти.

Тиск на українську владу і провокування зневіри в ній серед громадян. Викрадаючи українських дітей, Москва через ЗМІ закидає Києву нібито «байдужість» і «небажання» займатися розв'язанням проблеми їх повернення, закликає суспільство до «акцій протесту». Насправді ж не надається жодних даних про місце перебування, немає офіційних контактів, декларується лише готовність віддавати дітей батькам, котрі особисто по них прийдуть. У такий спосіб росіяни намагаються підкреслити неспроможність українського керівництва розв'язати проблеми власних громадян і прагнуть переконати батьків, що буцімто ці діти «не потрібні» Україні [3, С. 18].

Психологічний тиск на населення та предмет торгу. В умовах війни люди живуть у постійному стресі, страху за власне й життя рідних, а викрадення дітей виступає додатковим психологічним тягарем, який, за задумом росіян, може надломити людську волю, бажання опиратися. В такий спосіб, як зауважує психолог В. Луньов, рашисти намагаються ввести доросле населення у стан депривації [16]. Також викрадені діти можуть стати предметом торгу для керівництва РФ у разі поразки, а саме в питанні пом'якшення вироків, збереження статків чи життя російським високопоставленим злочинцям.

Справити враження гуманної держави. Викрадаючи дітей, Кремль прагне показати нібито «гуманність» російської держави всьому світу та, найголовніше, власному народові, мовляв, «рятує» від жахів війни. Водночас російські ЗМІ наголошують на вивезенні дітей військовиками із зони бойових дій, де їх «покинула напризволяще» українська влада [3, С. 19]. До просування подібного наративу активно залучалися кремлівські урядовці й дипломати. Скажімо, постійний представник РФ про ООН В. Небензя 20 березня 2023 р. заявив, що дітей переміщували «через небезпеку бойових дій» і Росія готова їх повернути, коли в Україні буде безпечно [3, С. 19]. М. Львова-Белова у травні 2023 р. в одному зі своїх інтерв'ю звинуватила українську владу в «бездіяльності» щодо евакуації дітей із Маріуполя й Бахмута, тому росіянам, мовляв, «довелося рятувати» [3, С. 19]. Завдяки таким маніпуляціям російська влада підігріває всередині РФ ненависть до українців («нацисти» та ін.).

Покарання проукраїнських батьків, які залишилися на окупованих територіях. Викрадаючи дітей із родин, що мають проукраїнську позицію, окупанти прагнуть морально тиснути на батьків, зламати волю, віру в перемогу, знищити українську ідентичність на тимчасово окупованих територіях, залишивши тут тільки проросійське населення. Приблизно так діяли в роки Другої світової війни на захоплених теренах нацисти, вивозячи дітей зі зруйнованих населених пунктів [19, С. 259; 20, С. 165, 169]. Тисячі українських дітей були примусово переселені та жили в колоніях на Житомирщині й Вінниччині [20, С. 165, 171], натомість українське населення з цих територій вивозили на Дніпропетровщину² та Київщину³.

² Державний архів Житомирської обл. Ф. 1151. Оп. 1. Спр. 120. 59 арк.

³ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 4620. Оп. 3. Спр. 264. 72 арк.

Поповнення генофонду. Цей мотив дещо контroversійний. Сутність його визначається нібито стурбованістю Кремля зменшенням кількості молоді слов'янського походження у РФ та намаганням вирішити цю проблему через викрадення українських дітей. На цьому наголошують вітчизняні соціологи й політологи. «Немає такої країни, як Росія, є Російська Федерація. І в тій РФ, якщо подивитися на етнічний склад, росіяни — в меншості. Поповнювати Росію слов'янським населенням завжди було проблемою. За рахунок викрадених дітей це робити легше», — зауважує О. Покальчук [21]. Згодний із цим і В. Молчанов: «Оскільки росіяни є класичними нацистами, вони сильно переймаються тим, що зараз більш ніж половина дітей, народжених на території РФ, не є носіями російської зовнішності та культури. Саме через це намагаються збільшити потенціал вивезенням українських дітей» [18]. Також є думка, що кількістю примусово переміщених українських дітей Росія хоче компенсувати власні людські втрати у війні (знову ж таки, подібно до практик керівництва Третього Райху [22, С. 432]).

Російський військовий кіднепінг — це викрадення українських дітей солдатами збройних сил РФ у зоні бойових дій чи на окупованих територіях. Це відверто бандитський метод ведення війни російською армією, він не контролюється Кремлем. Діти не депортуються на територію Росії, не є об'єктами асиміляції, ідеологічного «перевиховання», а використовуються як важіль тиску на батьків або ЗС України у вирішенні воєнних завдань, а також задля матеріального збагачення. Якщо діти, викрадені російською державою, перебувають під її захистом, залишаються в полі зору світової спільноти, РФ має намір інтегрувати їх у своє суспільство, то викрадені військовиками діти потрапляють до них в абсолютну залежність, державні органи України чи навіть Росії вкрай рідко можуть вплинути на ситуацію. По суті, ця категорія дітей — заручники воєнних дій. Російські військовослужбовці вдаються до такого кіднепінгу переважно з кількох мотивів.

Викрадення та використання дітей в інтересах вирішення бойових завдань. Ще 2014 р. під час перших збройних сутичок на Донеччині світові ЗМІ обійшли кадри, на яких терористи, прикриваючись «живим щитом» із жінок і дітей, намагаються захопити українські військові частини, блокпости [23]. Вперше в новітній історії нашої країни цей прийом росіяни застосували під час окупації Кримського півострова. Від початку відкритого вторгнення ворог активно використовує дітей як «живий щит». У січні 2023 р. депутат Херсонської облради С. Хлань повідомляв у медіа, що росіяни для цього використовували «евакуйованих» із Херсонщини жінок і дітей на Арабатській стрілці: «З деяких пансіонатів Арабатської стрілки виїхали російські військові. Ті, які лишились, прикриваються цивільними як живим щитом. Бо на місце вибуху завезли з області мам з дітьми» [24]. Російські військові розмістили їх поблизу своїх позицій, аби забезпечитися від українських артилерій. Аналогічно діяли солдати вермахту за часів Другої світової війни [25, С. 38], виганяючи мирних жителів на передову⁴.

⁴ Там само. Оп. 2. Спр. 368. Арк. 37.

Шантаж, залякування, заручництво та примус до співпраці батьків. Російська армія активно використовує цю практику у війні. За повідомленням голови Луганської ОВА С. Гайдая: «Орки крадуть дітей, а потім змушують жінок, їхніх матерів, щоби вони йшли на позиції українських військових під приводом, що їм нібито потрібна гуманітарка, а потім повертатися назад і розповідати, як облаштовані позиції українських захисників. Якщо жінки цього не зроблять, то погрожують розстріляти дітей» [26]. 17 квітня 2022 р. рашисти викрали на блокпосту у Василівці 16-річного сина голови Запорізької райдержадміністрації О. Буряка, вимагаючи, аби він знайшов на неокупованій території проукраїнськи налаштованого чоловіка і передав їм — тоді, мовляв, сина звільнять. Звичайно ж, виконати вимогу держслужбовець не міг, а через 3 міс. хлопця вдалося повернути до батьків [27]. Свого часу шантаж батьків дітьми активно практикували нацисти [28, С. 282].

Влітку 2022 р. в українських ЗМІ з'являлися повідомлення про викрадення дітей задля шантажу батьків. Наприклад, на тимчасово окупованих територіях Миколаївської, Херсонської та Запорізької обл. було зафіксовано факти викрадення дітей, чії батьки служать у ЗС України. Після цього рашисти зв'язувалися з українськими військовиками та вимагали прибути по них на окуповану територію [29]. У Луганську російські військові спільно з місцевими колабораціоністами влітку 2022 р. викрадали дітей, а в обмін на звільнення вимагали, щоб хтось із членів родини йшов воювати проти України [30]. Також підтверджені факти використання дітей як заручників і гарантії того, що місцеве населення не видасть ЗСУ місця дислокації армії РФ у захоплених містах Київщини, Сумщини, Чернігівщини, Запоріжжя [31]. У схожому стилі діяли нацисти, намагаючись здолати партизанський спротив під час Другої світової [32, С. 276—277], а також радянське МДБ у боротьбі проти УПА вже по війні [33—35].

Заради збагачення. В перші місяці окупації російські військовики викрадали дітей, аби отримати викуп. Зазвичай мішенню ставали бізнесмени, фермери, політики, урядовці, тобто люди, які могли заплатити необхідну суму. Міський голова Мелітополя І. Федоров у червні 2022 р. зазначав, що вимагали від 50 тис. грн до 400 тис. дол. [36].

Цивільний кіднепінг — викрадення дітей на тимчасово окупованих територіях України цивільними та вивезення до Росії задля оформлення опікунства чи всиновлення. Основний мотив таких людей — отримання соціального забезпечення у РФ. Наскільки він поширений, важко казати, але історія з 15-річною Аліною з Херсона підтверджує його існування. Подруга матері дівчинки перед звільненням міста залякала її російськими фейками про «звірства українців». Повіривши, вона виїхала з нею до Росії. Там викрадачка виступила перед владою в ролі названої матері, за що отримала квартиру та державні виплати на дитину. Але коли дізналася, що вона бажає повернутися до матері, побила, адже боялася втратити отримане. Матері вдалося повернути доньку в Україну [37].

Але не лише меркантильні мотиви переважають у викрадачів. Є певна категорія людей, які роблять це з політичних міркувань під впливом російської пропаганди. Вони вважають, що так «рятують дітей» від «київського режиму».

В РФ їх передають відповідним органам або залишають на блокпостах. Так, 8-річну Маргариту викрала колабораціоністка з с. Червоний Маяк, що на Херсонщині, та передала російським військовим на КПП у Каховці [38]. Іншу дівчинку жінка підмовила поїхати до РФ напередодні приходу ЗСУ, залякавши тим, що на Херсонщину повертаються не українські війська, а європейські та американські «бандити», котрі, мовляв, «гвалтуватимуть» дівчат і жінок. В окупованому Криму її помістили у притулок, а згодом волонтери змогли повернути додому [39].

Родинний кіднепінг — викрадення дітей членами родини, які підтримують рашистські ідеї. Цей вид базується в абсолютній більшості на політичних переконаннях викрадачів. Війна розділила багато українських родин за політичними вподобаннями. Через проросійську чи проукраїнську позицію рідні поривають стосунки, перестають спілкуватися, відмовляються один від одного. Родинний кіднепінг не настільки небезпечний для життя дітей, як попередні види, адже батьки від самого початку знають, де та з ким діти, мають можливість спілкуватися з ними, а найголовніше — вести перемовини про їх повернення.

Військова медикіня однієї з бригад ЗС України О. Лебеденко забрала свою доньку Єву, яку викрав рідний дядько, через три місяці. Дівчинка на час вторгнення проживала з бабусею та дядьком на Харківщині в м. Вовчанськ. Після його захоплення вони відразу пішли на співпрацю з ворогом, узяли російські паспорти, адже вважали, що Росія тут «назавжди». Восени 2022 р. Вовчанськ звільнили. Рідний брат О. Лебеденко втік до Белгородської обл. РФ, забравши племінницю. Мати дівчинки не давала на це згоди, тому коли дізналася, відразу зажадала повернення доньки, але брат вважав, що дитині не місце в «нацистській Україні», а сестра не може виховувати її, адже служить у ЗСУ, але згодом погодився. Тепер родичі не спілкуються [40]. Понад рік жителька с. Пильне Харківської обл. Н. Власова вела перемовини з рідною сестрою, аби та віддала доньку, з якою без дозволу виїхала до Росії [41]. Юристка благодійного фонду «Save Ukraine» М. Харченко зауважила, що наприкінці літа 2023 р. їм удалося повернути звідти двох дітей, котрих викрав на Херсонщині проросійськи налаштований батько [42]. Також варто зауважити, що не завжди успішним є процес повернення викрадених родичами дітей. Наприклад, Н. Галич повернула свою доньку Валерію лише за 1 рік і 8 міс. за допомогою волонтерів і без згоди тата. Син не захотів повертатися до України та залишився з батьком у Росії [43].

Україна робить усе можливе, аби повернути неповнолітніх співвітчизників додому. До цієї діяльності залучені офіси дитячого омбудсмена, генпрокурора, МВС, МЗС, міжнародні партнери (Катар, Канада, Туреччина тощо) та організації (ОБСЄ, ПАРЕ, МКС, ЮНІСЕФ), ряд благодійних фондів і волонтерських організацій. Завдяки спільним зусиллям на Батьківщину вдалося повернути 388 дітей [8].

Спираючись на проаналізований матеріал, можна стверджувати, що російський кіднепінг у війні проти України варто розділяти на чотири види: державний, військовий, цивільний, родинний. Попри спільну мету — викрадення дітей, вони мають різні ознаки, мотиви, причини скоєння. Їх кількість може змінюватися з огляду на рішення та дії політичного керівництва Кремля, військо-

вків на фронті чи окупаційної адміністрації на захоплених українських землях. Найнебезпечнішим із-поміж указаних видів кіднепінгу є військовий, який ніким не контролюється, а викрадені діти ризикують бути вбитими або загинути під час бойових дій (ракетно-артилерійські обстріли, використання як «живого щита» та ін.). Наведені вище види кіднепінгу та їх мотиви є динамічним феноменом і потребують подальшого вивчення.

REFERENCES / СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Deportatsiia hromadian Ukrainy z terytorii vedennia aktyvnykh boiovykh dii chy z tymchasovo okupovanoi terytorii Ukrainy na terytoriiu Rosiiskoi Federatsii ta Respubliky Bilorus: Analitychnyi zvit. Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Депортація громадян України з території ведення активних бойових дій чи з тимчасово окупованої території України на територію Російської Федерації та Республіки Білорусь: Аналітичний звіт. Київ, 2023. 44 с.]
2. Khoshnood, Kaveh, Nathaniel A. Raymond and Caitlin N. Howarth et al. Russia's Systematic Program for the Re-education and Adoption of Ukraine's Children. *Humanitarian Research Lab at Yale School of Public Health*. New Haven, 14 February 2023. 34 p.
3. Analitychne doslidzhennia "Prymusova deportatsiia ta vykradennia ukrainskykh ditei". Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Аналітичне дослідження «Примусова депортація та викрадення українських дітей». Київ, 2023. 46 с.]
4. Statement by Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the issuance of arrest warrants against President Vladimir Putin and Ms Maria Lvova-Belova 17 March 2023. *International Criminal Court*. URL: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-khan-kc-issuance-arrest-warrants-against-president-vladimir-putin?fbclid=IwAR0hMQfR7r6wD0Ez7gfsbrOuOb0TUGIpNxRwzC5hMU3dy6UEWAEyOJUw0ds> (дата звернення: 29.08.2023).
5. Konventsiiia pro zakhyst tsyvilnoho naselennia pid chas viiny. 12.08.1949. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text [in Ukrainian].
[Конвенція про захист цивільного населення під час війни. 12.08.1949. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 20.08.2023)].
6. Dodatkovyi protokol do Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 r., shcho stosuetsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I), vid 8 chervnia 1977 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text [in Ukrainian].
[Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 20.08.2023)].
7. "Potiah nadii": Rosiia nezakonno vyvozyt syrit z okupovanoho Krymu z 2014 r. *Ukraina moloda*. 02.06.2020. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/188/146762#> [in Ukrainian].
[«Потяг надії»: Росія незаконно вивозить сиріт з окупованого Криму з 2014 р. *Україна молода*. 02.06.2020. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/188/146762#> (дата звернення: 28.08.2023)].
8. Portal "Dity viiny". URL: <https://childrenofwar.gov.ua/about-us/> [in Ukrainian].
[Портал «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua/about-us/>].

9. Ombudsmen nazvav kil'kist ditei, nezakonno vyvezenykh z Ukrainy do rf. *Slovo i dilo*. 12.02.2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/17/novyna/suspilstvo/ombudsmen-nazvav-kilkist-ditej-nezakonno-vyvezenykh-ukrayiny-rf> [in Ukrainian]. [Омбудсмен назвав кількість дітей, незаконно вивезених з України до рф. *Слово і діло*. 12.02.2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/17/novyna/suspilstvo/ombudsmen-nazvav-kilkist-ditej-nezakonno-vyvezenykh-ukrayiny-rf> (дата звернення: 15.09.2023)].
10. Livenets, K. Blyzko 300 tysiach ditei mohly buty vykradeni rosiiskymu viiskovomu v Ukraini — upovnovazhena z prav dytyny. *Ukrainski natsionalni novyny*. 12.09.2023 URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2046177-blizko-300-tisyach-ditey-mogli-but-vikradeni-rosiyskimi-viyskovimi-v-ukrayini-upovnovazhena-z-prav-ditini> [in Ukrainian]. [Лівенець К. Близько 300 тисяч дітей могли бути викрадені російськими військовими в Україні — уповноважена з прав дитини. *Українські національні новини*. 12.09.2023 URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2046177-blizko-300-tisyach-ditey-mogli-but-vikradeni-rosiyskimi-viyskovimi-v-ukrayini-upovnovazhena-z-prav-ditini> (дата звернення: 12.10.2023)].
11. Rashev'ska, K. Yavka z povynnoi: pro shcho Lvova-Bielova napisala u shchorichnomu zviti. *24 kanal*. 01.08.2023. URL: https://24tv.ua/lvova-byelova-napisala-shhorichniy-zvit-pro-shho-zbrehala-vikradachka_n2363219 [in Ukrainian]. [Рашевська К. Явка з повинною: про що Львова-Белова написала у щорічному звіті. *24 канал*. 01.08.2023. URL: https://24tv.ua/lvova-byelova-napisala-shhorichniy-zvit-pro-shho-zbrehala-vikradachka_n2363219 (дата звернення: 18.09.2023)].
12. Porushennia prav ditei z Ukrainy, shcho vyvezeni do Rosii ta Bilorusi u rezultati rosiiskoi viiskovoi ahresii 11.06.2023. URL: <https://adcmemorial.org/uk/novina-uk/porushennya-prav-ditej-z-ukra%D1%97ni-shho-vivezeni-do-rosi%D1%97-ta-bilorusi-u-rezultati-rosijsko%D1%97-vijskovo%D1%97-agresi%D1%97/> [in Ukrainian]. [Порушення прав дітей з України, що вивезені до Росії та Білорусі у результаті російської військової агресії 11.06.2023. URL: <https://adcmemorial.org/uk/novina-uk/porushennya-prav-ditej-z-ukra%D1%97ni-shho-vivezeni-do-rosi%D1%97-ta-bilorusi-u-rezultati-rosijsko%D1%97-vijskovo%D1%97-agresi%D1%97/> (дата звернення: 10.10.2023)].
13. Konventsia pro zapobihannia zlochynu henotsydu i pokarannia za noho. 09.12.1948. *Prevent Genocide International*. URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.html/> [in Ukrainian]. [Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. 09.12.1948. *Prevent Genocide International*. URL: <http://www.preventgenocide.org/ua/konventsia.html/> (дата звернення: 20.08.2023)].
14. Drabok, I. Dity viiny: vykradennia rosiieiu malenkykh ukrainsiv yak zlochyn henotsydu. *Ukrinform*. 07.02.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3666673-diti-vijni-vikradenna-rosieiu-malenkih-ukrainciv-ak-zlocin-genocidu.html> [in Ukrainian]. [Драбок І. Діти війни: викрадення росією маленьких українців як злочин геноциду. *Укрінформ*. 07.02.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3666673-diti-vijni-vikradenna-rosieiu-malenkih-ukrainciv-ak-zlocin-genocidu.html> (дата звернення: 18.10.2023)].
15. Semeniuta, I. Vykradeni Rosiieiu z Ukrainy dity: henotsyd pid prykryttiam turboty. *Detektor media*. 02.06.2023. URL: <https://ms.detektor.media/trendi/post/32097/2023-06-02-vykradeni-rosiieiu-z-ukrainy-dity-genotsyd-pid-prykryttyam-turboty/> [in Ukrainian]. [Семнюта І. Викрадені Росією з України діти: геноцид під прикриттям турботи. *Детектор медіа*. 02.06.2023. URL: <https://ms.detektor.media/trendi/post/32097/2023-06-02-vykradeni-rosiieiu-z-ukrainy-dity-genotsyd-pid-prykryttyam-turboty/> (дата звернення: 10.10.2023)].

16. Lishchuk, M. Vyroshchuie novu armiiu. Chomu Rosiia vykradaie nashykh ditei. *Online.ua*. 25.06.2023. URL: <https://news.online.ua/viroshchue-novu-armiyu-chomu-rosiya-vikradae-nashih-ditey-video-859916/> [in Ukrainian].
[Ліщук М. Вирощує нову армію. Чому Росія викрадає наших дітей. *Online.ua*. 25.06.2023. URL: <https://news.online.ua/viroshchue-novu-armiyu-chomu-rosiya-vikradae-nashih-ditey-video-859916/> (дата звернення: 10.10.2023)].
17. Tsentr protyidii dezinformatsii pry RNBO Ukrainy poperedzhaie: rosiia vykorystovuiе deportovanykh z tymchasovo zaharbanykh terytorii Ukrainy ditei dlia vlasnoi propahandy. 16.04.2022. *Telegram*. URL: <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/1265> [in Ukrainian].
[Центр протидії дезінформації при РНБО України попереджає: росія використовує депортованих з тимчасово загарбаних територій України дітей для власної пропаганди. 16.04.2022. *Telegram*. URL: <https://t.me/CenterCounteringDisinformation/1265> (дата звернення: 25.10.2023)].
18. Katrychenko, T. Rosiia, deportuiuchy ditei, khoche pokrashchyty svii demografichniy potentsial. *Fokus*. 10.04.2023. URL: <https://focus.ua/uk/politics/559771-rosiya-deportuyuchi-ditey-hoche-pokrashchiti-sviy-demografichniy-potencial-ekspert> [in Ukrainian].
[Катриченко Т. Росія, депортуючи дітей, хоче покращити свій демографічний потенціал. *Фокус*. 10.04.2023. URL: <https://focus.ua/uk/politics/559771-rosiya-deportuyuchi-ditey-hoche-pokrashchiti-sviy-demografichniy-potencial-ekspert> (дата звернення: 05.09.2023)].
19. Vasilchenko, A. Inkubator istynnykh ariytsev. Lebensborn; Moscow, 2010 [in Russian].
[Васильченко А.В. Инкубатор истинных арийцев. Лебенсборн; Москва: Вече, 2010. 352 с.].
20. Stelnykovych, S. Zhytomyrsko-Vinnytskyi rehion v umovakh natsystskoi okupatsii (1941—1944 rr.). Zhytomyr, 2015 [in Ukrainian].
[Стельникович С.В. Житомирсько-Вінницький регіон в умовах нацистської окупації (1941—1944 рр.). Житомир, 2015. 592 с.].
21. Bodniak, O. Vykradachi dush. *Zaxid.Net*. 26.10.2022. URL: https://zaxid.net/rosiya_vikradae_ukrayinskih_ditey_masshtabi_naslidki_n1551501 [in Ukrainian].
[Бодняк О. Викрадачі душ. *Zaxid.Net*. 26.10.2022. URL: https://zaxid.net/rosiya_vikradae_ukrayinskih_ditey_masshtabi_naslidki_n1551501 (дата звернення: 10.09.2023)].
22. Bergman, J. Hitler and the Nazi Darwinian Worldview: How the Nazi Eugenic Crusade for a Superior Race Caused the Greatest Holocaust in World History. Kitchener (Canada): Joshua Press, 2012. 595 p.
23. Piatova, I. Takyka terorystiv — prykryvatysia zhyvym shchytom. *Holos Ukrainy*. 07.05.2014. URL: <http://www.golos.com.ua/article/23171> [in Ukrainian].
[П'ятова І. Тактика терористів — прикриватися живим щитом. *Голос України*. 07.05.2014. URL: <http://www.golos.com.ua/article/23171> (дата звернення: 29.08.2023)].
24. Khlan, S. Khersonshchyna. Z deiakykh pansionativ Arabatskoi Strilky vyikhaly rosiiski viiskovi. 26.01.2023. URL: <https://www.facebook.com/sergey.khlan/posts/pfbid0j54cupGhngdSiLNNevmJJpKaQBShwp2rkymBEcwi7MfTswRsQuF66DMaE6fhY9qq1> [in Ukrainian].
[Хлань С. Херсонщина. З деяких пансіонатів Арабатської Стрілки виїхали російські військові. 26.01.2023. URL: <https://www.facebook.com/sergey.khlan/posts/pfbid0j54cupGhngdSiLNNevmJJpKaQBShwp2rkymBEcwi7MfTswRsQuF66DMaE6fhY9qq1> (дата звернення: 18.08.2023)].
25. Za blokadnym koltsom: Vospominaniya. Avt.-sost. I.A. Ivanova. Saint Petersburg, 2007 [in Russian].

- [За блокадним кільцем: Воспоминання. Авт.-сост. И.А. Иванова. Санкт-Петербург: ИПК «Вести», 2007. 640 с.].
26. Zdorovylo, T. Na Luhanshchyni okupanty zmushuiut zhinok “shpyhuvaty”, trymaiuchy ditei v zaruchnykakh. *Ukraina moloda*. 26.04.2022. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/165883> [in Ukrainian].
[Здоровило Т. На Луганщині окупанти змушують жінок «шпигувати», тримаючи дітей в заручниках. *Україна молода*. 26.04.2022. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/165883> (дата звернення: 20.08.2023)].
27. Tarasov, O. “Susid po kameri namahavsia sebe vbyty”. Syn holovy Zaporizkoi RVA pro try misiatsi u poloni rosiian — interviu. *NV.ua*. 15.07.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/vladislav-buryak-sin-golovi-zaporizkoji-rva-pro-90-dniv-u-rosiyskomu-poloni-novini-ukrajini-50256693.html> [in Ukrainian].
[Тарасов О. «Сусід по камері намагався себе вбити». Син голови Запорізької РВА про три місяці у полоні росіян — інтерв'ю. *NV.ua*. 15.07.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/vladislav-buryak-sin-golovi-zaporizkoji-rva-pro-90-dniv-u-rosiyskomu-poloni-novini-ukrajini-50256693.html> (дата звернення: 10.09.2023)].
28. Berezovska, P.L., Diachenko, N.I. Dvichi stracheni — vichno zhyvi: Istoryko-dokumentalna povist. Kyiv, 2006 [in Ukrainian].
[Березовська П.Л., Дяченко Н.І. Двічі страчені — вічно живі: Історико-документальна повість. Київ: Український центр духовної культури, 2006. 621 с.].
29. Okupanty vykradaiut rodychiv ukrainskykh viiskovykh — v tomu chysli ditei. HUR *Minoborony*. 24.07.2022. URL: <https://gur.gov.ua/content/okupanty-vykradaiut-rodychiv-ukrainskykh-viiskovykh-v-tomu-chysli-ditei.html> [in Ukrainian].
[Окупанти викрадають родичів українських військових — в тому числі дітей. ГУР *Міноборони*. 24.07.2022. URL: <https://gur.gov.ua/content/okupanty-vykradaiut-rodychiv-ukrainskykh-viiskovykh-v-tomu-chysli-ditei.html> (дата звернення: 10.09.2023)].
30. Lysohor, A. Luhanska OVA 22.08.2022. *Telegram*. URL: <https://t.me/luhanskaVT-SA/5181> [in Ukrainian].
[Лисогор А. Луганська ОВА 22.08.2022. *Telegram*. URL: <https://t.me/luhanskaVT-SA/5181> (дата звернення: 14.09.2023)].
31. Na Chernihivshchyni rashysty vykorystovuiut ditei, yak zhyvyi shchyt. *Gazeta.ua*. 01.04.2022. URL: https://gazeta.ua/articles/np/_na-cernigivschini-rashisti-vikoristovuyut-ditej-yak-zhivij-schit/1079811 [in Ukrainian].
[На Чернігівщині рашисти використовують дітей, як живий щит. *Gazeta.ua*. 01.04.2022. URL: https://gazeta.ua/articles/np/_na-cernigivschini-rashisti-vikoristovuyut-ditej-yak-zhivij-schit/1079811 (дата звернення: 20.09.2023)].
32. Saburov, O. Vidvoiovana vesna. Kyiv: Ukraina [in Ukrainian].
[Сабуров О.М. Відвоювана весна. Київ: Україна, 2008. 736 с.].
33. Savchyn, M.P. Tysiacha dorih. *Litopys UPA*. Т. 28. Toronto; Lviv, 1995 [in Ukrainian].
[Савчин М.П. Тисяча доріг. *Літопис УПА*. Т. 28. Торонто; Львів: Вид-во «Літопис УПА», 1995. 600 с.].
34. Ishchuk, O. Dity u pidpilnii i povstanskii borotbi. *Zbruch*. 15.10.2017. URL: <https://zbruch.eu/node/71874> [in Ukrainian].
[Іщук О. Діти у підпільній і повстанській боротьбі. *Збруч*. 15.10.2017. URL: <https://zbruch.eu/node/71874> (дата звернення: 19.08.2023)].
35. Viatrovych, V.M. Ukraina: Istoryia z hryfom “Sekretno”. Kharkiv: Klub simeinoho dozvil-lia, 2023 [in Ukrainian].
[В'ятрович В.М. Україна: Історія з грифом «Секретно». Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2023. 516 с.].

36. Nykolaenko, M. Masova praktyka: mer Melitopolia rozpoviv pro vykradennia liudei ta sumy vykupu. *Sobodni*. 22.06.2022. URL: <https://war.segodnya.ua/ua/war/zhizn/massovaya-praktika-mer-melitopolya-rasskazal-o-pohishcheniyah-lyudey-i-summah-vykupa-1628061.html> [in Ukrainian].
[Ніколаєнко М. Масова практика: мер Мелітополя розповів про викрадення людей та суми викупу. *Сьогодні*. 22.06.2022. URL: <https://war.segodnya.ua/ua/war/zhizn/massovaya-praktika-mer-melitopolya-rasskazal-o-pohishcheniyah-lyudey-i-summah-vykupa-1628061.html> (дата звернення: 22.08.2023)].
37. Kobzar, Yu. Ukrainskykh ditei deportuiut do RF zarady kvartyr ta vyplat vid derzhavy — ZMI. *UNIAN*. 31.05.2023. URL: <https://www.unian.ua/russianworld/u-rosiji-pridumali-shemu-zarobitku-na-deportovanih-ukrajinskih-dityah-zmi-12277005.html> [in Ukrainian].
[Кобзар Ю. Українських дітей депортують до РФ заради квартир та виплат від держави — ЗМІ. *UNIAN*. 31.05.2023. URL: <https://www.unian.ua/russianworld/u-rosiji-pridumali-shemu-zarobitku-na-deportovanih-ukrajinskih-dityah-zmi-12277005.html> (дата звернення: 23.08.2023)].
38. Lykhohliad, K. "Vony — natsiia, a my — nikhto": rozpovidi ukrainskykh ditei, vyvezenykh okupantamy. *Radio Svoboda*. 07.02.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/dity-deportatsiya-okupatsiya-save-ukraine/32256533.html> [in Ukrainian].
[Лихогляд К. «Вони — нація, а ми — ніхто»: розповіді українських дітей, вивезених окупантами. *Радіо Свобода*. 07.02.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/dity-deportatsiya-okupatsiya-save-ukraine/32256533.html> (дата звернення: 16.12.2023)].
39. Osupchuk, I. Kolaborantka zi svoim kokhantsem, rosiiskym soldatom, vykrala moiu dytynu i brekhala, shcho Alina syrota: matir poikhala v rosiiu i povernula donku. *Fakty*. 16.05.2023. URL: <https://fakty.ua/419738-kolaborantka-so-svoim-lyubovnikom-rossijskim-soldatom-pohitila-moego-rebenka-i-vrala-hto-alina-sirota-mat-uehala-v-rossiyu-i-vernula-doch> [in Ukrainian].
[Осипчук І. Колаборантка зі своїм коханцем, російським солдатом, викрала мою дитину і брехала, що Аліна сирота: матір поїхала в росію і повернула доньку. *Факти*. 16.05.2023. URL: <https://fakty.ua/419738-kolaborantka-so-svoim-lyubovnikom-rossijskim-soldatom-pohitila-moego-rebenka-i-vrala-hto-alina-sirota-mat-uehala-v-rossiyu-i-vernula-doch> (дата звернення: 21.12.2023)].
40. Bychai, R. Donku viiskovoi ZSU vyviz u Rosiiu yii prorosiyskyi brat — istoriia Oksany Lebedenko z Kharkivshchyny. *Radio Svoboda*. 23.01.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donku-viyskovoyi-zsu-vyviz-v-rf-yiyi-prorosiyskyu-brat-istoriya-z-kharkivshchyny/32235939.html> [in Ukrainian].
[Бичай Р. Доньку військової ЗСУ вивіз у Росію її проросійський брат — історія Оксани Лебеденко з Харківщини. *Радіо Свобода*. 23.01.2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donku-viyskovoyi-zsu-vyviz-v-rf-yiyi-prorosiyskyu-brat-istoriya-z-kharkivshchyny/32235939.html> (дата звернення: 18.12.2023)].
41. Naidenko, Yu. Neprostyi shliakh do mamy. Try prytulky, ekspertyza u hinekoloha i Radbez OON: istoriia povernennia ukrainskoї divchynky z Rosii. *NV.ua*. 07.11.2023. URL: <https://life.nv.ua/ukr/socium/13-richna-ukrajinka-veronika-vlasova-rozpovila-yak-zhila-v-pritulkah-i-bula-pid-slidstvom-v-rosiji-50366452.html> [in Ukrainian].
[Найденко Ю. Непростий шлях до мами. Три притулки, експертиза у гінеколога і Радбез ООН: історія повернення української дівчинки з Росії. *NV.ua*. 07.11.2023. URL: <https://life.nv.ua/ukr/socium/13-richna-ukrajinka-veronika-vlasova-rozpovila-yak-zhila-v-pritulkah-i-bula-pid-slidstvom-v-rosiji-50366452.html> (дата звернення: 20.12.2023)].
42. Bilous, S. Na Khersonshchynu povernuly shche 11 ditei, yakykh nezakonno vyvezly rosiiskii viiskovi. *Suspilne. Novyny*. 01.09.2023. URL: <https://suspilne.media/563785-na-her-sonsinu-povernuli-se-11-ditej-akih-nezakonno-vivezli-rosijski-vijskovi/> [in Ukrainian].

- [Білоус С. На Херсонщину повернули ще 11 дітей, яких незаконно вивезли російські військові. *Суспільне. Новини*. 01.09.2023. URL: <https://suspilne.media/563785-na-her-sonsinu-povernuli-se-11-ditej-akih-nezakonno-vivezli-rosijski-vijskovi/> (дата звернення: 25.12.2023)].
43. Katyshev, K. "Plan vtechi z Rosii": istoriia 16-richnoi Valerii, yaku batko ne vidpuskav do materi v Ukrainu. *Hromadske radio*. 04.11.2023. URL: <https://hromadske.radio/publications/plan-vtechi-z-rosii-istoriia-16-richnoi-valerii-iaku-batko-ne-vidpuskav-do-materi-v-ukrainu> [in Ukrainian].
- [Катишев К. «План втечі з Росії»: історія 16-річної Валерії, яку батько не відпускав до матері в Україну. *Громадське радіо*. 04.11.2023. URL: <https://hromadske.radio/publications/plan-vtechi-z-rosii-istoriia-16-richnoi-valerii-iaku-batko-ne-vidpuskav-do-materi-v-ukrainu> (дата звернення: 20.12.2023)].

Надійшла / Received 29.12.2023

Volodymyr HINDA

Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History), Senior Research Fellow,
Department of Military Historical Research,
Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
ginda@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8373-148X>

RUSSIAN KIDNAPPING IN UKRAINE: TYPES AND MOTIVES

The purpose is to show the nature of Russian kidnapping during the Russia's war against Ukraine, based on international humanitarian law and the existing source base. To single out its types and motives for its implementation in the temporarily occupied territories of Ukraine. **The research methodology** is based on the principles of historicism and systematicity. The author intensively used historical-comparative, analytical, logical, and source research methods. Thanks to them, it was possible to select the necessary material for the first time to distinguish several types of kidnapping. **The scientific novelty** consists in determining the types of kidnapping used by the rashists in the war against Ukraine. The motives of the Russian political elite, the armed forces, and civilians are highlighted, and the discrepancies in the numbers of kidnapped children and the methods of their assimilation by the Kremlin are indicated. **Conclusions.** During the research, it was found that Russian kidnapping in modern war should be divided into three types: state, military, and civilian. Each of them has its own features and is used for different reasons on the territory of Ukraine. The state kidnapping is carried out in the interests of the Kremlin; military — for the Russian armed forces to achieve certain military successes in certain territories, for blackmail and intimidation of parents and the local population, and for financial enrichment; civil — in the interests of individuals who, by abducting Ukrainian children and moving them to the territory of the Russian Federation, hope to obtain material and domestic benefits by establishing guardianship or adopting the abducted children; family — due to the political motives of the family members.

Keywords: *Russia's war against Ukraine, minors, kidnapping, abduction, evacuation, forced displacement, genocide, propaganda, identity.*